

CSEHNÉ PAPP IMOLA*

A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN RÉSZT VEVŐ HATÁRON TÚLI MAGYAR HALLGATÓK MUNKAERŐPIACI ELKÉPZELÉSEI

LABOUR MARKET EXPECTATIONS OF HUNGARIAN STUDENTS LIVING BEYOND HUNGARY, STUDYING IN HUNGARIAN HIGHER EDUCATION

ABSTRACT

The paper discusses the opinion and ideas of minority Hungarian students living beyond the borders of Hungary. They form one of the segments of students studying within Hungarian higher education, starting their career in the near future.

The objective of the questionnaire survey is to explore the intent and thoughts of Hungarian students living beyond Hungarian borders but studying in Hungary: why they study in higher education, how they see their labour market positions and job opportunities in the future, whether they see the true picture of the Hungarian labour market, what plans they have.

The research is based on the hypothesis that studying and work represent an outstanding value for the students coming from beyond the borders to the mother country, therefore they make a profit from it and feel safe in Hungary. Most of them does not use Hungary as only a step towards some European Union or other country but they expect their future in Hungary. Another hypothesis is that the minority Hungarian students beyond Hungary have relatively true picture and knowledge about the possibilities offered by the Hungarian labour market. While the first hypothesis was proved to be completely true, the second was confirmed only partly.

1. Bevezetés

Egy fejlett tudásalapú társadalom megteremtését, fenntartását és folyamatos fejlődését meghatározza az oktatás, a felsőoktatás minősége. A napjainkban, mondhatni világszerte uralkodó gazdasági válság és az ebből származó munkaerőpiaci egyensúlyzavarok továbbmélyítették az utóbbi években is megfigyelhető társadalmi jelenség okozta gondokat, azaz a felsőfokú végzettséggel rendelkező pályakezdők munkavállalási, elhelyezkedési nehézségeit.

Magyarországon e kiéleződött probléma azért is kap kiemelt figyelmet, mivel a rendszerváltás utáni felsőoktatás tömegesedése folyamánaképp a hallgatók száma rövid időn belül ugrásszerűen megnőtt. Ennek a folyamatnak köszönhetően napjainkban egyre több a felsőoktatásban tanuló hallgatók száma, miközben a munkaerőpiac a munkavállalási lehetőségek egyre szűkösebb körét kínálja számukra; a piac telítődik, a friss diplomás munkanélküliség egyre csak nő. Ezért a pályakezdők számára egyre nyilvánvalóbbá kell válnia, hogy a diploma nem feltétlenül jelent belépőt a munka világába, ahol sajnos nem egyszerű a már több éves tapasztalattal rendelkező munkavállalók helyzete sem.

* PhD, egyetemi docens, Szent István Egyetem, Gödöllő, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar.

2. A külhoni magyarok és a Márton Áron Szakkollégium

Az elmúlt években több folyamat befolyásolta a határon túli magyarok magyarországi tanulmányi és nem tanulmányi jellegű migrációját.

A magyar rendszerváltással kezdődően a magyar állam segítséget nyújtott a határon túli magyaroknak az anyaországi oktatási intézményekben való továbbtanulásra.

Az 1990-es évek elején megszilárdult az az elgondolás, miszerint a határon túli magyarokat a szülőföldjükön való maradásban és boldogulásban kell segíteni. Ennek megfelelően a folyamatosan változó nemzetpolitika is erre vette az irányt. Az 1990-es évek nemzetpolitikájának központi eleme egy olyan jellegű támogatáspolitikát volt, amely a határon túli magyarság szülőföldi jólétét és gyarapítását tűzte ki célul. A támogatás számottevő része az oktatásban valósult meg.

Az anyanyelvi intézmény kezdeti háttér hiányának pótlását a külhoni magyar fiatalok ösztöndíj-támogatások révén történő Magyarországon való képzések finanszírozásával kívánták megvalósítani. E szerint Magyarországon olyan külhoni magyarokat kell képezni, akik szülőföldjükre térve meg tudják állni helyüket a munkaerőpiacon, sőt a többségi lakossággal szemben előnyt is élveznek. A szülőföldön maradás gondolatkörével fűződött össze a hazatérés támogatása is. Ennek ellenére köztudott, hogy az ösztöndíjasok jelentős része nem tért vissza szülőföldjére. Egyes becslések alapján tudjuk, hogy a Magyarországon felsőfokú végzettséget szerzett határon túli magyar fiatalok csaknem 50%-a az anyaországban maradt a tanulmányok befejezése után. Korábban végzett kutatásokból kiderült, hogy a hazatérés nehézségei, az otthoni közeg, a munkahelykeresés akadályai, a Magyarországon való maradás mellett szóló szakmai, személyes, kapcsolati és egyéb érvek felerősítették az áttelepülési hajlandóságot. Azonban, ami inkább a legvonzóbb célként fogalmazható meg a külhoni magyarok esetében, az az anyanyelven való tanulás lehetősége. Ezért a Magyarországon tanuló külhoni magyarok nagy hányada az anyaországban maradt kamatoztatni tudását, és nem tért vissza szülőföldjére.

A magyar felsőoktatásban tanuló külhoni magyarok támogatójaként megfogalmazható Márton Áron Szakkollégium a magyar állam 1990 óta alakuló magyarságpolitikájának egyik alapintézménye. A Szakkollégiumot 1991-ben alapították azzal a céllal, hogy elhelyezést biztosítson határon túlról érkező, elsősorban magyar anyanyelvű, magyar származású fiatalok számára, azonban azokat a hallgatókat is nyitott ajtó fogadja, akik nem magyar származásúak, de a magyar nyelvvel, kultúrával szeretnének megismerkedni, vagy a magyar felsőoktatásban tanulni.

Nem egyszerű diákszállásról van szó. Ösztöndíjazással, széleskörű szolgáltatásokkal, kulturális és szórakoztató programokkal várja a hallgatókat. A kollégium 1999-ben szakkollégiummá alakult, így a hallgatók elszállásolása mellett olyan egyetemet kiegészítő készségek, képességek képzését vállalta fel, amelyek ma már nélkülözhetetlenek a munkaerőpiacon.

A kollégium további három nagy vidéki egyetemi centrumban is megalakult. 2001-ben adták át a vidéki kollégiumokat. Erre szeptemberben került sor Szegeden, majd októberben Pécsen és végül novemberben Debrecenben. Így vált a kollégium országos hálózattá.

A Márton Áron Szakkollégiumok legfontosabb célkitűzése elsősorban, hogy a magyar felsőoktatásban résztvevő határon túli hallgatók kellemes körülmények között és eredményesen végezdhessék tanulmányaikat, valamint szakmai szempontból biztosítsák számukra termékeny magyarországi tartózkodásukat. Alapvető cél, hogy a hallgatók tanulmányaik alatt se veszítsék el kapcsolatukat a szülőfölddel. A magyar felsőoktatásban, illetve kollégiumi képzések során szerzett szaktudással, ismeretekkel minél több hallgatót elősegítsenek szülőföldre történő visszatéréséhez. A kollégium ehhez elsősorban szakmai és anyagi segítséget biztosít számukra.

3. A vizsgálat

A vizsgálat célja rávilágítani arra, hogy a felsőoktatásban részt vevő hallgatók mit észlelnek a kialakult munkaerőpiaci helyzetből. A vizsgálati minta kuriózuma, hogy a Magyarországon felsőoktatásban résztvevő határon túli magyar hallgatókra terjed ki. A különbség kérdéskörének ritkán vizsgált és elemzett ténye szolgált azzal az ötlettel, hogy a magyar felsőoktatásban tanuló, a közeljövőben pályakezdőként kilépő hallgatók egy – reprezentatívnek nem mondható – szegmensét, tehát az anyaországban tanuló határon túli magyar hallgatókat fogja át a kutatás.

A kutatás feltételezése szerint a határon túlról az anyaországba érkező hallgatók számára kimagasló értéket képvisel a tanulás és a munka, ennek következtében „megtalálják számításait”, biztonságban érzik magukat Magyarországon, illetve a nagy részük nem kizárólag „ugródeszkának” használja az anyaországot más Európai Unió vagy azon kívüli országba való továbblépéshez, hanem jövőjüket legtöbbször Magyarországon képzelik el. További feltételezés, hogy a határon túli magyar hallgatók viszonylag reális képpel, ismeretekkel rendelkeznek a magyar munkaerőpiac által kínált lehetőségekről.

A kutatómunka alapjául önkitöltős kérdőív szolgált, melyben a tartalmi és formai felépítésnek megfelelően három témakör különíthető el: a válaszadó személyére vonatkozó kérdések, a válaszadó jelenlegi tanulmányaira vonatkozó kérdések, a válaszadó munkaerőpiaci helyzetével, elhelyezkedési terveivel kapcsolatos kérdések.

A vizsgálat 2010-ben zajlott a budapesti Márton Áron Szakkollégiumban, amely a magyarságpolitika egyik alapintézménye és a határon túli magyar hallgatók befogadó helye.

A minta demográfiai adatait tekintve lényeges, hogy a vizsgálat 114 határon túli, nappali tagozaton tanuló magyar hallgatóra terjed ki, ahol az Ukrajnából érkezők többsége (44%, 50 fő) jellemző. Romániából 16% (18 fő), Szerbiából 20% (23 fő), Szlovákiából 19% (22 fő) érkezett. Az egyéb ország Franciaországot takarja, ahonnan 1 fő, (1%) származik.

A megkérdezettek között a nő–férfi arány 55–45% (63–51 fő), mint általában a felsőoktatásban. Ez alól a Romániából érkező hallgatók képeznek kivételt, mert köztük több a férfi.

A válaszadók legnagyobb arányát, azaz 45%-át (51 fő) a 21–23 éves korcsoport képviseli. Ezt követi 28%-kal (32 fő) a 18–20 éves korosztályba tartozóké; a válaszadók 20%-a (23 fő) a 24–26 év közötti, és a 27–29 éves korcsoportba 7% (8 fő) esik.

1. táblázat. A hallgatók megoszlása nemek és országok szerint (fő és %)

Table 1. Distribution of students according to genders and countries (head and %)

		Kitöltők neme (fő)		
		Nő	Férfi	Összesen
Ország	Románia	7 (39%)	11 (61%)	18 (16%)
	Szerbia	14 (61%)	9 (39%)	23 (20%)
	Szlovákia	14 (64%)	8 (36%)	22 (19%)
	Ukrajna	27 (54%)	23 (46%)	50 (44%)
	Franciaország	1 (100%)	0	1 (1%)
	Összesen	63 (55%)	51 (45%)	114 (100%)

Forrás: Saját kutatás

4. A kutatás eredményei

Iskola típusok alapján legnagyobb arányban állami gimnáziumból érkeztek a hallgatók (66%, 75 fő). A válaszadók 20%-a (23 fő) szakközépiskolában végezte tanulmányait, 13%-uk (15 fő) egyházi iskolába, 1%-uk (1 fő) pedig alapítványi iskolába járt. Érdekes, hogy a Romániából érkező összes válaszadó hallgató (18 fő) gimnáziumot végzett, és minden Szerbiából származó hallgató (23 fő) szakközépiskolában végezte középfokú tanulmányát.

Összességében a vizsgálati mintában is tetten érhető az az országos jelenség, hogy az anyák iskolai végzettsége valamivel elmarad az apáké mögött. Legnagyobb arányban a felsőfokú végzettségű szülők dominálnak a megkérdezettek között. Az anyák esetében 37%-nak (42 fő) van felsőfokú végzettsége, az apák esetében pedig 39%-uk (44 fő) rendelkezik diplomával. Az édesanyák esetében ezt a számot követi a szakközépiskolai végzettséggel rendelkezők 32%-kal (37 fő). Az édesapák körében ez másként alakul. A felsőfokú végzettséget 25%-kal (28 fő) a szakközépiskolai végzettség követi. A legkisebb arányban a 8 általános iskolai végzettség jelenik meg, 4%, illetve 5%-nál.

A hallgatók pontosan felének, azaz 50%-ának (57 fő) község a lakóhelye. 31%-uk (35 fő) származik kisvárosból, 12%-uk (14 fő) pedig megyeszékhelyről. A válaszadók csupán 7%-a (8 fő) érkezett nagyvárosból, valamint ami nem meglepő adat, senki sem élt a származó ország fővárosában. Érdekes különbségek észlelhetők országonkénti bontásban: Romániából legnagyobb arányban, 44%-a (8 fő) a megyeszékhelyet jelölték meg a megkérdezettek, a Szerbiából érkező hallgatók többsége 43%-a (10 fő) kisvárosban élt, Szlovákiából származó résztvevők 68%-a (15 fő) és az Ukrainából valók 56%-a (28 fő) községet jelölt meg.

A hallgatók kiemelkedő része a neves hazai felsőoktatási intézményekben tanul. Legnagyobb arányuk, 39%-a (44 fő) az Eötvös Loránd Tudományegyetemen, 19% (22 fő) a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, 8%-uk (9 fő) a Semmelweis Egyetemen, 6% (7 fő) a Budapesti Corvinus Egyetem, 5%-uk (6 fő) pedig az Óbudai Egyetem hallgatója. 5%-nál kisebb részvételi arány jellemzi a többi – nem nevesített – intézményt.

A kutatás szempontjából lényeges információ volt, hogy a válaszadók milyen szakon (képzési területen) szereznek diplomát, hiszen ez az adat mutathat rá arra, hogy a pályaválasztás előtt álló fiatalok mennyire veszik figyelembe a munkaerőpiac igényeit:

- A bölcsész tudományi képzési területhez tartozó szakok közül az anglisztika (6 fő), germanisztika (1 fő), finnugor nyelvek (1 fő), japán (1 fő), magyar nyelv (2 fő), néprajz (2 fő), régészet (2 fő), szabad bölcsészet (2 fő) és pszichológia (3 fő) jelent meg.
- A gazdaságtudományok képzési területbe tartoznak a gazdálkodási és menedzsment (4 fő), kereskedelem és marketing (3 fő), nemzetközi gazdálkodás (2 fő), pénzügy és számvitel (3 fő), turizmus-vendéglátás (2 fő) szakok. A hallgatók 12,3%-a (14 fő) tanul e képzési területen.
- Az informatika képzési terület körébe tartozik a gazdaságinformatikus (1 fő), mérnök informatikus (9 fő) és a programtervező informatikus (11 fő) szakok.
- A jogi és igazgatási képzési területből a jogászok (3 fő) kaptak helyet.
- A műszaki képzési területhez az építés (2 fő), a gépészmérnök (5 fő), a had- és biztonságtechnika (1 fő), a könnyűipari mérnök (1 fő), a műszaki menedzser (3 fő), a vegyészmérnök (2 fő) és a villamosmérnök (6 fő) szakok párosulnak.
- A művészet képzési területnél a festőművész (1 fő) szak került elő.
- Az orvos- és egészségtudomány képzési terület az általános orvos (3 fő), a fogorvos (2 fő), az egészségügyi szervezés és menedzsment (2 fő) és még a gyógytornász szakokat (4 fő) takarja.

- A pedagógusképzés képzési területéhez az óvodapedagógia (2 fő), tanító (2 fő), tanár (1 fő) szakok jelentek meg a vizsgálat során.
- A társadalomtudomány képzési területéhez a nemzetközi tanulmány (2 fő), politológia (3 fő), szociológia (3 fő), kommunikáció és médiatudomány (2 fő, kulturális antropológia (1 fő) sorolható.
- A természettudomány képzési terület körébe jelenleg a földrajz (4 fő), matematika (1 fő), kémia (2 fő) szakok tartoznak.

Összesítve, a vizsgált hallgatók legnagyobb arányban, egyenlő mértékben 18,4%-ban (21 fő) a bölcsésztudományi és informatikai képzési területen végzik felsőfokú tanulmányaikat. Ezt szorosan követi a műszaki képzésben résztvevő hallgatók tábora 17,6%-kal (20 fő). A gazdaságtudományi területen a hallgatók 12,3%-a (14 fő) végzi tanulmányait. Az orvos- és egészségtudomány, valamint a társadalomtudomány képzési területen 9,6–9,6% (11–11 fő) tanul. Ezt követi a természettudományi terület 6,2%-kal (7 fő), majd a pedagógusképzésben résztvevők 4,4%-kal (5 fő). Az utolsó két helyen 2,6%-kal (3 fő) a jog és igazgatás és 0,9%-kal (1 fő) a művészet képzési terület foglal helyet.

2. táblázat. A hallgatók megoszlása képzési területek szerint (fő) (%)

Table 2. Distribution of students according to the area of education (head) (%)

Képzési területek	Gyakoriság (fő)	Százalék (%)
Bölcsészstudomány	21	18,4%
Gazdaságtudomány	14	12,3%
Informatika	21	18,4%
Jog és igazgatás	3	2,6%
Műszaki	20	17,6%
Művészet	1	0,9%
Orvos-és egészségtudomány	11	9,6%
Pedagógusképzés	5	4,4%
Társadalomtudomány	11	9,6%
Természettudomány	7	6,2%
Összesen	114	100,0%

Forrás: Saját kutatás

A kutatás szempontjából releváns az a kérdés, hogy a vizsgált hallgatók miért döntöttek úgy, hogy részt vesznek a felsőoktatásban. A hallgatók válaszai alapján kiderül, hogy a tanulmányok folytatásában a legnagyobb szerepet a diplomával való könnyebb elhelyezkedés kapta, amelyet a hallgatók 69%-a (77 fő) jelölt meg. Ezt követi 66%-kal (74 fő) a diplomával elérhető magasabb fizetés, majd a harmadik helyen szerepel a szakma iránti érdeklődés, amelyet a hallgatók 63%-a (73 fő) jelölt a felsőoktatási továbbtanulás mellett való döntés legnagyobb szereplőjeként. A vizsgálati mintában résztvevők értékeit jelzi az, hogy 89%-nál (101 fő) egyáltalán nem játszott szerepet a felsőoktatásban való részvételnél az a tény, hogy a hallgató a középiskolai tanulmányai után nem tudott elhelyezkedni, továbbá az sem, hogy azért jelentkezett volna felsőoktatásba, mert nem akart dolgozni (75%, 85 fő).

A legszembevetőbb eredmény hogy a hallgatók 76%-ánál (87 fő) a legnagyobb szerepet a szakma iránti érdeklődés kapta a szak kiválasztásakor. Szerencsés módon a hallgatók 91%-ánál (104 fő) egyáltalán nem játszott szerepet az a tény, hogy csak erre a szakra volt esélye, hogy felvegyék. Továbbá a hallgatók 85%-ánál (97 fő) egyáltalán nem kapott szerepet a szak véletlenszerű kiválasztása, valamint 79%-uk (90 fő) nem azért döntött jelenlegi szakja mellett, mert azt könnyű elvégezni.

A hallgatók 68%-a (78 fő) egyedül döntött a továbbtanulással kapcsolatban, 20%-ban (23 fő) a szülőikkel, 7%-a (8 fő) kedvesével, illetve barátjával döntött. Barátok vagy osztálytársak hatására a hallgatók csupán 2–2%-a (2-2 fő), tanára hatására 1% (1 fő) jutott elhatározásra.

A legtöbb hallgató 29%-ban (70 fő) az internetet és 26%-ban (65 fő) a felvételi tájékoztatót használta segítségként a szak kiválasztásához. Ismerősöktől tájékozódott 16% (40 fő), 13%-ban az egyetemi tájékoztatási anyagot is felhasználták. Pusztán 12%-uk (29 fő) kapott felvilágosítást iskolájától, illetve tanárától, valamint a hallgatók csupán 4%-ban (10 fő) kértek tájékoztatást szüleiktől. Jellemző továbbá, hogy a minta 67%-a (76 fő) legalább két információs forrást is megjelölt, vagyis relatíve tájékozottan döntött továbbtanulását illetően.

Fontos volt a kutatás szempontjából, hogy a hallgatók mennyire érzik magukat szakmailag felkészültnek arra, hogy kilépjenek a munkaerőpiacra. A válaszadók 59%-a (67 fő) a diploma megszerzése után szeretne elhelyezkedni, de ezzel párhuzamosan továbbtanulni is. Ettől lényegesen kevesebb azon hallgatók aránya, azaz 16% (18 fő), akik csupán dolgozni szeretnének. A megkérdezettek 13%-a (15 fő) még nem tudja milyen döntést fog hozni, s végül csupán 12%-uk (14 fő) tervezi a továbbtanulást.

A továbbtanulni szándékozó hallgatók 38%-a (31 fő) tervezi továbbtanulását jelenlegi oktatási intézményében és jelenlegi szakán, tehát szakmai ismereteiket szeretnék bővíteni. Meglepő, hogy ezt követi azon hallgatók aránya, akik a továbbtanulásukat külföldön tervezik, arányuk 21% (17 fő). A hallgatók egyforma eloszlásban, azaz 16-16%-ban (13–13 fő) tervezik továbbtanulásukat jelenlegi intézményükben, azonban más szakon, valamint másik intézményben más szakon. Legkisebb arányban, vagyis a hallgatók 9%-a másik intézményben, de jelenlegi szakán szeretne továbbtanulni.

Bár a hallgatók több mint fele (57%, 65 fő) már munkatapasztalattal gazdagodva fog tanulmányai befejezése után kilépni a munkaerőpiacra, szakmai érdeklődésének megfelelő munkát csupán 22,8%-k (26 fő) végez.

A jövőbeli elhelyezkedést illetően a Romániából és Szlovákiából érkező hallgatók legnagyobb arányban, azaz 39% és 55%-ban (7, illetve 13 fő) Budapesten szeretnének dolgozni. Az Ukrajnából jövő hallgatók esetében nincs akkora differenciálódás, mint az előzőek között, azonban látható, hogy legnagyobb arányban, tehát a hallgatók 30%-a (15 fő) szintén Budapesten tervezi az elhelyezkedést. Kiemelkedő adat, hogy a Szerbiából származó válaszadók több mint fele, tehát 57%-a (13 fő) külföldön, de nem származási országában tervezi a jövőbeli munkavállalását. Az egyéb kategóriába csak egy, Franciaországból származó hallgató tartozik, ő pedig Magyarországon bárhol szívesen elhelyezkedne.

3. táblázat. A hallgatók megoszlása a tervezett elhelyezkedés szerint (fő) (%)

Table 3. Distribution of students according to the planned employment (head) (%)

	Budapest		Bárhol Magyarországon		Lakóhely		Külföld		Összesen	
	(fő)	(%)	(fő)	(%)	(fő)	(%)	(fő)	(%)	(fő)	(%)
Románia	7	39%	4	22%	2	11%	5	28%	18	100%
Szerbia	5	22%	3	13%	2	9%	13	57%	23	100%
Szlovákia	12	55%	3	14%	4	18%	3	14%	22	100%
Ukrajna	15	30%	9	18%	12	24%	14	28%	50	100%
Egyéb	0	0%	1	100%	0	0%	0	0%	1	100%
Összesen	39	34%	24	21%	16	14%	35	31%	114	100%

Forrás: Saját kutatás

Magyarország bármely régiójában való elhelyezkedésre a legnagyobb hajlandóságot a Romániából származó válaszadók mutatják 22%-kal (4 fő). Lakóhelyükhöz közel, azaz származási országában vagy a határ mentén az összes vizsgált hallgatót tekintve az Ukrajnából érkező hallgatók aránya a legmagasabb 24% (12 fő), tehát bennük a legnagyobb a hazatérési hajlandóság.

Az elhelyezkedéssel kapcsolatos kérdések között kiemelkedő szerepet játszott, hogy milyenek a hallgatók kereseti igényei. Összességében elmondható, hogy a válaszadók nagy arányának magas elvárásai vannak a fizetési igénnyel kapcsolatosan. A bölcsészek közül legnagyobb arányban, azaz 57%-ban (12 fő), az orvos- és egészségtudomány képzési területen résztvevők 55%-ban (6 fő), valamint a művészeti pályán elhelyezkedni kívánó 100%-ban (1 fő) a diplomás minimálbér kétszereséért szeretnének elhelyezkedni. A gazdaságtudományi területen tanuló hallgatók azonos eloszlásban 43–43%-ban (6–6 fő) a diplomás minimálbér kétszereséért és háromszorosáért vállalnának munkát. Az informatikai képzésben résztvevők 57%-a (12 fő), a műszaki végzettségűek 45%-a (9 fő), és a jogi pályán tanuló hallgatók 100%-ban (3 fő) a diplomás minimálbér háromszorosát szeretnék keresni egy hónapban. Meglepő, hogy a pedagógusok több mint a fele, azaz 60%-a (3 fő) a diplomás minimálbér háromszorosában bizakodik. A természettudomány képzési területen tanuló hallgatók 57%-a (4 fő) szeretné a diplomás minimálbér kétszeresét, valamint a társadalomtudományban tanuló 45%-a (5 fő) a diplomás minimálbér háromszorosát szeretnék megkeresni.

4. táblázat. A hallgatók véleményének megoszlása kereseti igényeikről képzési terület szerinti felosztásban (fő) (%)

Table 4. Distribution of opinions of students about their salary requirements according to their areas of education (head) (%)

	Diplomás minimálbér		Diplomás min.bér kétszerese		Diplomás min.bér háromszorosa		Összesen	
	(fő)	(%)	(fő)	(%)	(fő)	(%)	(fő)	(%)
Bölcsész	6	29%	12	57%	3	14%	21	100%
Gazdaság	2	14%	6	43%	6	43%	14	100%
Informatika	2	10%	7	33%	12	57%	21	100%
Jog	0	0%	0	0%	3	100%	3	100%
Műszaki	3	15%	8	40%	9	45%	20	100%
Művészeti	0	0%	1	100%	0	0%	1	100%
Orvos, egtud.	2	18%	6	55%	3	27%	11	100%
Pedagógia	0	0%	2	40%	3	60%	5	100%
Természet	1	14%	4	57%	2	29%	7	100%
Társadalom	2	18%	4	36%	5	45%	11	100%
Összesen	18	16%	50	44%	46	40%	114	100%

Forrás: Saját kutatás

Az elhelyezkedéssel összefüggésben lényeges szempont, hogy a hallgatók véleménye szerint a diplomaosztás után mennyi idő múlva fognak tudni elhelyezkedni. A megkérdezettek bizakodóak az elhelyezkedési esélyeket illetően. A hallgatók többsége, azaz 32%-a (37 fő) véli úgy, hogy a diploma megszerzése után 1–3 hónappal el fog tudni helyezkedni; 30%-a (34 fő) nem tudja mennyi lesz ez az idő, 18%-uk (20 fő) nagyon optimistán úgy gondolja, hogy a diplomaszerezés után azonnal talál magának munkát. A hallgatók szintén 18%-a véli úgy, hogy 3–6 hónap (21 fő) szükséges számára a munkahelytaláláshoz, és csupán 2% (2 fő) gondolja, hogy félévénél hosszabb idő után fog tudni elhelyezkedni.

A hallgatók pontosan tisztában vannak azzal, hogy mennyire keresett választott szakmájuk a munkaerőpiacon. A bölcsészek a legnagyobb mértékben, 43%-ban (9 fő) úgy vélekednek,

hogy szakmájuk közepesen kelendő a munkaerőpiacon. A gazdasági képzésekben résztvevők 79%-a (11 fő) szintén úgy gondolja, hogy szakmája közepesen keresett a munkaerőpiacon. E szempontból az informatikusoknak van a legnagyobb önbizalmuk, hiszen 62%-uk szerint a szakma, amelyet tanul nagyon keresett. A jog és igazgatás képzési területbe tartozó jogászok 67%-a (2 fő) úgy véli, hogy szakmáját közepesen keresik a munkaerőpiacon. Szintén nagyon keresett kategóriába sorolták a műszaki végzettségű hallgatók saját szakmájuk keresettségét, 50% (10 fő). A művészeti képzési területbe ugyan csak 1 fő tartozik, és ő úgy gondolja, hogy szakmáját kevésbé keresik. Meglepően tapasztaltam, hogy az orvos- és egészségtudományi képzési területen tanulók 45%-a (5 fő) a közepesen keresettnak véli szakmáját. A pedagógusképzési területen tanuló válaszadók legnagyobb arányban, tehát 60%-ban (3 fő) szerint kevésbé keresik a szakmájukban tevékenykedő szakembereket. A természettudomány képzésben résztvevők 71%-a (5 fő) közepesen keresettnak véli szakmáját. Végül, a társadalomtudomány képzési területen tanulók 55%-a (6 fő) kevésbé keresettnak minősíti végzettségét.

5. táblázat. A hallgatók véleményének megoszlása szakmájuk munkaerőpiaci keresettségéről képzési terület szerinti felosztásban (fő) (%)

Table 5. Distribution of opinions of students about the labour market positions of their profession, according to their areas of education (head) (%)

	Kevésbé keresett		Közepesen keresett		Nagyon keresett		Összesen	
	(fő)	(%)	(fő)	(%)	(fő)	(%)	(fő)	(%)
Bölcsész	8	38%	9	43%	4	19%	21	100%
Gazdaság	0	0%	11	79%	3	21%	14	100%
Informatika	0	0%	8	38%	13	62%	21	100%
Jog	0	0%	2	67%	1	33%	3	100%
Műszaki	1	5%	9	45%	10	50%	20	100%
Művészeti	1	100%	0	0%	0	0%	1	100%
Orvos, egtud.	2	18%	5	45%	4	36%	11	100%
Pedagógia	3	60%	2	40%	0	0%	5	100%
Természet	1	14%	5	71%	1	14%	7	100%
Társadalom	6	55%	4	36%	1	9%	11	100%
Összesen	22	19%	55	49%	37	32%	114	100%

Forrás: Saját kutatás

A vizsgálat lényeges részét képezte annak feltérképezése, hogy milyen a határon túlról érkező hallgatók közérzete egyes tényezők mentén. Egy 7 fokú skálán kellett megjelölniük közérzetüket hét tényező mentén, ahol 1 volt a legrosszabb, a 7 pedig a legjobb. Arra a kérdésre, hogy hogyan érzi magát Magyarországon a hallgatók legnagyobb mértékben, vagyis pontosan 37 fő jelölte az 5 fokot a skálán, és 2 fő jelölte az 1-t. Hogyan érzi magát az egyetemen, kérdésre a 6. fok emelkedett ki, amelyet 36 hallgató választott, és 1 fő pedig egyáltalán nem érzi jól magát az egyetemen. Hogyan érzi magát a kollégiumban, szintén az 5 fokú skálát jelölték a legtöbben, azaz 31 fő és az 1 skálát pedig 2 fő jelölte. A hallgatók közül 35 fő a 6 fokú skálát jelölte arra a kérdésre, hogyan érzi magát a társadalmi életben, itt is 2 fő jelölte az 1 skálát. A diákéletben a legtöbb, azaz 32 hallgató a 6 fokú skálát jelölte meg, és szintén 2 hallgató jelölte az 1 fokot. Családi életében 38 fő a 6-os és 37 fő pedig a 7-es skálát jelölte, amely azt jelzi, hogy családi életük kielégítő számukra. Arra a kérdésre, hogyan érzi magát párkapcsolatában csak 104 főtől érkezett válasz, így közülük 44 fő érzi úgy, hogy párkapcsolata kielégítő számára, ezért a 7 fokot jelölte a skálán, valamint 12 fő nem érzi jól magát a kapcsolatban, így az 1 fokot jelölte. A hallgatók összességében mind a hét tényező szempontjából relatíve jól érzik magukat.

Végül a megkérdezettek arról nyilatkoztak, hogy „hogyan látják magukat 10 év múlva?”. Szinte az összes megkérdezett hallgató körében megjelent a szakmájában sikeres karrier, elismerés valamint a szakmai fejlődés (67%). Ezt szorosan követi a boldog család (56%), gyerekek (48%) és az anyagi biztonság (47%). Sokuknak nagyon fontos, hogy mindezek mellett elég szabadideje is legyen családjára és saját magára. Akadtak olyan válaszadók is, akik a továbbképzést, mint a szakmai sikeresség fontos feltételét fogalmazták meg, ám ez a válaszadók kis hányadánál (12%) jelent meg.

5. Következtetések és javaslatok

A kutatás első feltételezése, miszerint a határon túlról az anyaországba érkező hallgatók számára kimagasló értéket képvisel a tanulás és a munka, ennek következtében „megtalálják számításaikat”, biztonságban érzik magukat Magyarországon, beigazolódtak.

Hiszen a legtöbben (66%) gimnáziumi tanulmányok után jelentkeznek felsőoktatásba; legnagyobb arányban a felsőfokú végzettségű szülők dominálnak a megkérdezettek között; a hallgatók kiemelkedő része a neves hazai felsőoktatási intézményekben tanul.

A megkérdezett hallgatók 76%-a (87 fő) olyan szakon végzi felsőfokú tanulmányait, amelyet érdeklődése alapján választott ki; nagy arányuk, 68%-a (78 fő) egyedül határozott arról, hogy milyen végzettséget szeretne szerezni a felsőfokú tanulmányok elvégzésével; legtöbb hallgató az első diploma megszerzése után már el szeretne helyezkedni, azonban még további felsőfokú tanulmányokat is folytatna. A legtöbb hallgató elégedett jelenlegi intézményével és a képzés színvonalával, és továbbtanulását a szakma iránti elkötelezettség motiválja. A vizsgált hallgatók a felsőoktatásban való részvételtől, a diploma megszerzésétől egyfajta munkaerőpiaci stabilitást, biztonságot várnak. A hallgatók összességében jól érzik magukat.

A második feltételezés, hogy a határon túli magyar hallgatók viszonylag reális képpel, ismeretekkel rendelkeznek a magyar munkaerőpiac által kínált lehetőségekről csak részben nyert bizonyítást.

Ezt igazolja az a tény, hogy a legnagyobb arányban Budapesten szeretnének elhelyezkedni a megkérdezettek, hiszen ott van a legtöbb álláslehetőség; többségük tisztában van szakmája munkaerőpiaci helyzetével. A vizsgálati minta esetében is az országos tendenciák érvényesülnek a felsőoktatásban részvevő hallgatók szakmaválasztását illetően. A bölcsész és informatikai szakmák 18,4%-kal (21 fő) vezetik a sort. A bölcsészek eleve hátrányos helyzetben vannak a munkaerőpiacon, mivel e foglalkozások a túltelített szakmák között foglalnak helyet. Ezzel ellentétben az informatikusok jó eséllyel indulnak a diploma megszerzését követően. Hozzájuk hasonlóan kedvező helyzetben lehetnek a munkaerőpiacon a műszaki végzettségűek is, akik aránya e kutatásban 17,6% (20 fő). Jelen vizsgálati minta esetében a jog és igazgatással kapcsolatos foglalkozások valamint a művészeti pályák a legkevésbé népszerűek.

Ennek ellenére a megkérdezettek túlzottan bizakodóak az elhelyezkedési esélyeket illetően, mivel legnagyobb arányban úgy vélik, hogy elég számukra 1–3 hónap a munkahely megtalálásához. Felmérések és kutatási tapasztalatok alapján a reális munkakeresési idő 3–6 hónap közé tehető.

A legtöbb hallgató, azaz 44%-uk (50 fő) fizetési igénye a diplomás minimálbér kétszerese. Nem sokkal kevesebb azon hallgatók aránya, tehát 40%-a (46 fő), akik a diplomás minimálbér háromszorosaért szeretnének dolgozni. A hallgatók csupán 16%-a (18 fő) vállalna munkát diplomás minimálbérért. A válaszadók nagy arányának magas elvárásai vannak a fizetési igénnyel kapcsolatosan. Arra lehet következtetni, hogy a válaszadó hallgatók

nem eléggé tájékozottak e téren és a bérekkel szembeni elvárásaik irreálisnak mondhatók, főleg egyes képzési területen.

Örvendtes, hogy a határon túlról az anyaországba érkező hallgatók jól érzik magukat a környezetükben, kiemelkedő részük neves hazai felsőoktatási intézményekben tanul, melyet érdeklődése alapján, egyedül választott, és a diploma megszerzésétől egyfajta munkaerőpiaci stabilitást, biztonságot vár.

Tény, hogy a hallgatók nem rendelkeznek elegendő és reális információkkal a munka világról, a munkáltatók elvárásairól. Ez egyrészt az oktatási rendszer, másrészt a hallgatók saját hibájában keresendő. Megoldás lehetne erre a problémára, ha a felsőoktatási intézmények a szakok oktatásához kapcsolódóan minél több szakembert hívnának az intézmény, vagy karok rendezvényeire, konferenciáira, esetleg előadások tartására, hogy a hallgatók olyan szakembertől kapjanak közvetlenül információkat szakmájukról, akik már több éves tapasztalatot tudhatnak maguk mögött.

Nagyon lényeges továbbá, hogy a hallgatók látogassák a karrierirodákat, munkaügyi ki- rendeltségeket és állásbörzétet, ahol különböző kiadványokkal, munkaerő-közvetítéssel támogatják a pályakezdőket. Lehetőségük van egyéni, illetve csoportos tanácsadást is igénybe venni, aminek köszönhetően megismerkedhetnek az álláskeresés, vagy az állásinterjú fogásaival és a munkavállaláshoz szükséges ismeretekkel. Széleskörű szolgáltatást nyújtanak a munkaügyi központok mellett működő FIT irodák is, amelyet igénybe vehet bárki, aki a pályaválasztásához illetve az álláskereséséhez információkat, segítséget szeretne kapni. A munkanélküliség komoly probléma, ami állandó feladatot jelent a társadalomnak, szociális és munkaügyi szervezeteknek.

A határon túli magyar hallgatók számára hatalmas lehetőséget nyújt a Balassi Bálint Intézet, amely központi szerepet tölt be a magyar nyelv tanulása, tanítása, a képzés módszertani központjának kialakítása vonatkozásában. Mindezek mellett egy egyéves előkészítő kurzus keretein belül lehetőséget ad azon határon túli hallgatók számára, akik főiskolai, illetve egyetemi tanulmányaikat Magyarországon szeretnék végezni. Így ezen hallgatók számos más ismeret mellett képet kaphatnak a magyar munkaerőpiac igényeiről és elvárásairól is, majd ennek függvényében hozhatják meg pályaválasztási döntésüket.

JEGYZETEK

1. www.martonaron.hu

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Czeglédi Csilla (2009): Hallgatói attitűdök a felsőoktatási intézmények kiválasztásánál, In: A tudomány felelőssége gazdasági válságban KHEOPS Előadástöltet. ISBN 978-963-87553-5-3 346. old.
- Keczer Gabriella (2007): Az egyetemek szerepe a tudásalapú régiófejlődésben. In: Konferencia-kiadvány Régiók a Kárpát-medencén innen és túl konferencia, Eötvös József Főiskola, 2007. március 23. szerk.: Gulyás László, Eötvös József Főiskola, Baja, ISBN: 978-963-7290-52-7
- Szarka László–Kötél Emőke (szerk.) (2008): Határhelyzetek, Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium, Budapest, 2008.